

1-класстын окуучуларын жазуу маданиятына үйрөтүү ыкмалары

Окуучунун «жазуу маданияты» деген эмне?

Жазуу ишмердигине үйрөтүүгө багыт алууда окуучунун жазуу сабаттуулугун баалоонун кандай зарыл экендигин эсепке алган болсо, «жазуу маданияты» да ошондой эле эң керектүү түшүнүк экендигин унутпоосу керек. Анын үстүнө, жазууга коюлуучу бардык талаптардын жыйындысы – **жазуу маданияты** болорун эстен чыгарбоо зарыл. Ошондой эле жазуу маданияты адамдын жалпы маданиятынын маанилүү бир бөлүгү болот десек да жаңылыштык болбос.

Бүгүнкү күндө эне тилин окутууда тил маданияты жана кеп маданияты деген терминдерди кеңири колдоно баштадык. А «жазуу маданияты» деген түшүнүктү анчейин баалабай, эсибизге албай, ал тургай, андай терминди да такыр эле пайдаланбай келебиз.

Башталгыч класстарда баланы эне тилинде сабатын ачууда жана сабаттуулугун калыптандырууда жазуу ишкердигине үйрөтүү маселеси көңүлдүн борборунда болмокчу. А жазуу ишмердүүлүгүнө баланы ээ кылуу иши мындан бир канча жылдар мурда жарык көргөн Э.Бердибаев, Б.Рысбекова жана К.Сартбаевдин “Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун методикасы” (Фрунзе, 1978-ж.) жана Б.Рысбекованын “Алиппени окутууга карата методикалык көрсөтмө (Фрунзе, 1985-ж.), Ж.Энтериевдин “Окуу жана таза жазуу” (Ат-Башы кыштагы, 1989) аттуу эмгектеринде анын илимий-практикалык проблемалары бир топ деңгээлде чечмеленген. Орус методисти В.В.Воропкова да («Обучение грамоте и правописание в I-IV классах вспомогательной школы», М., 1995) окуучунун жазуу сабаттуулугун калыптандыруу боюнча баалуу пикирлерин айтканы бар.

Бирок, булардын баарында окуучунун «жазуу маданияты» жана анын элементтери (компоненттери) туурасында такыр сөз болгон эмес.

Эгер «жазуу маданиятын» жазууга коюлган бардык фонеткалык, орфографиялык, пунктуациялык жана стилдик талаптардын синтези (жыйындысы) десек, анда ал өзүнө мүнөздүү бир нече компоненттерден турат десек туура болчудай. Ошону менен бирге, методисттер окуучунун таза жазуусу жазуу сапатынын гана эмес, анын сабаттуулугунун да өзөгү катары караганы жөндүү. Анткени окуучунун жат жазуу жумушун баалоодо тамгалардын өз элементи менен бири-бири менен туура жалганып, таза, “шурудай тизилип” жазылышы да эске алынбай койбойт эмеспи.

Андай болсо, «*жазуу маданияты*» дегенде төмөндөгүлөрдү эске алсак болот:

- жазуунун тазалыгы, кооздугу, сулуулугу;
- тамга элементтеринин туура сакталышы;
- тамгалардын бири-бири менен туура жалганып уланышы;
- тамгалардын бир ык менен жантайыңкы, жумуру тартылып, бирдей чоңдукта, аралыктары бирдей, иреттүү орун алышы;
- фонетикалык, грамматикалык, пунктуациялык жана стилдик каталардын кетирилбегендиги;
- тексттин ички тематикалык-композициялык табиятына жараша абзацтарды туура сактоо;
- текстке ат коюуда анын ички мазмунуна дал келиши.
- тез жазуу ж.б;

Эскертүү: Буларга окуучунун даана, жакшы жуга турган, бир түрдөгү калем сапты колдонуусу да жазуунун сапаттуулугуна сөзсүз таасир этпей койбостугун кошумчалоого болот.

Жогоруда айтылгандай, тамга элементтеринин туура сакталышы эң эле зарыл маселелерден экендигин мугалим айрыкча эске алуусу зарыл. Анткени, окуучу кээде, мисалы, **д, ж, з, н, п, р, т, х, ы, ж.б.** тамгаларын элементи менен жазбай, туура эмес адат болуп калаган “өздүк орфографиялык эрежелеринин” чегинен чыкпаган учурлар көп учурайт. Мугалим буларды алгач ирет окуучуга эскертүү иретинде айтуусу керек, эгер **кайра-кайра кайталай берген болсо, аларды «Жазуу маданиятына туура келбеген учурлар» катары карап, ката катары эсепке алса болот.** Бул иштер окуучунун жазуу маданиятын калыптандырууга жасаган мугалимдин аракеттеринин дагы бири болуп калмакчы.

Жазылган иштин тазалыгын сактабай окуучу өзүнүн кетирген каталарын чеги жок эле оңдой берүү адатын тыюуну да эске алуу керек. Анткени, кээде мындай фактылар окуучунун пайдасына чечилип, катага эсептелинбей жүрө берет да, жазуу маданиятынын сапатынын төмөндөөсүнө жол берилет, же анын «жазуу маданиятынын» калыптануусуна тескери таасир этет.

Анча одоно болбосо да, тамгалардын бири-бирине жалганып-улануусун туура сактабаган учурларды башталгыч класстан тартып жоюу илимий-практикалык жактан баалуу экендиги байкалган. Мунун өзү окуучунун жазуу ылдамдыгын калыптандырууга сөзсүз салымын кошмокчу.

Ошондуктан, мугалим окуучунун жазуу жумуштарын уюштурууда төмөндөгү учурларды:

биринчиден, жазуу ылдамдыгына жалпы класс боюнча бир эле убакта бирдикте интерактивдүү түрдө иштөө менен жетишүүнү;

экинчиден, окуучунун өз катасын өзү таба билүүсүнө үйрөтүүчү, машыктыруучу жат жазуу жумуштары аркылуу камсыз кылууну;

үчүнчүдөн, сабаттуу жазууга мугалимдин чексиз эле эскерте берүүсү менен эмес, окуучунун өз алдынча сезимдүү мамиле жасоосу аркылуу үйрөтүүнү эстен чыгарбоосу пайдалуу.

Ошондой эле мугалим окуучулардын жазуу маданиятын калыптандырууда, бири-биринин ишине баа берүүгө да, элдик тарбия салттарына жараша бири-биринин мисалында тарбиялоого да көңүл бөлүүсү, мыкты жазылган иштердин класстык көрсөтмөлөрүн уюштуруусу, аларды үлгү катары пайдалануусу максатка ылайык келет.

Жазуу маданиятына көнүктүрүүдө окуучунун жазуу ылдамдыгы кандай болот?

Окуучу үчүн окуу ылдамдыгын өздөштүрүү кандай маанилүү болсо, жазуу ылдамдыгын өздөштүрүү да дал ошондой эле зарыл иш-аракет болуп саналат. Демек, жазуу жумушу кеп ишкердигинин бир түрү катары окуучунун класста жүргүзүлүүчү иш-аракетинин да бир түрү, бир формасы катары көңүлгө өзгөчө алынмакчы.

Улуу педагог К.Д.Ушинский окуу ишин жазуу иш-аракети менен тыкыс байланышта өнүктүрүүнү сунуштаган. А андан алдакачан илгери эле педагогдордун улуу атасы Я.А.Коменский да жазуу ишин кандай жүргүзүү керектигин, адегенде сулуу, андан соң тез жана акырында, туура жазуу керек (“Улуу дидактика”) деп эң эле туура, элестүү белгилеп жазган экен. Кезегинде, В.А.Сухомлинский дагы окуучунун жазуу жана окуу ылдамдыгын бирге өстүрүүгө айрыкча мани берип, далай эксперименттерин жүргүзгөнү белгилүү. Ал окуучу тез окууга кандай машыкса, тез жазууга да бирге машыгуусу жана сабаттуу болуусу мүмкүндүгүн ошол эксперименттеринен улам ынанган. Анткени, бала сөздү китептен, адегенде, муундап туура жана тез, сабаттуу окууга жетишип машыкса, ал сөздү жазып жатканда да ичинен тамга-муундап талдап, анализ-синтез ишин көңүлдөн чыгарбоосу керек.

Бул иш жат жазуу жумушун жүргүзүүдө да жетекчиликке алынмакчы.

Жат жазуу учурунда кеп ишмердигинин дагы бир түрү - угуу жардамга келет. Угуу ишкердиги жазуу ишмердиги менен бирдикте ырааттуу ишке ашканда гана, туура угуп-жазуу ишмердиги өркүндөйт.

Буларды 1-класстын мугалими да билип алууга тийиш. Анткени ушул класстан эле окуучуларга жатжазууга көнүктүрүүнүн алгачкы түрлөрүнөн болгон **тамга жатжазуусу, муун жатжазуусу жана көчүрүп жазуу** сыяктуу даярдык иштерин баштайт эмеспи

Туура угуп-жазуу ишмердиги тез жазуу ишмердиги менен байланышпай койбойт. Анын үстүнө, туура жазылбаган, бирок тез жазылган жат жазуудан эч кандай натыйжа чыкпастыгы айтпасак да белгилүү.

Ошондуктан, жатжазуу иши окуучунун туура угуу, тез жазуу жана туура жазуу иш-аракеттеринин ырааттуу комплексинен турган кеп

ишкердигинин бир түрү десек жаң ылышпайбыз. Муну орус методисти В.В.Воропкова: “Фонетикалык жактан туура жазылган иш угуу, көрүү, мейкиндикте элестете алуу, кеп түзүү жана жалпы дене кыймылы менен бирге, көңүл салуу жумуштары бирдикте ишке ашырылганда гана жаралат” деп туура белгилеген (“Обучение грамоте и правописания”, -М., “Школа-Пресс”, 1995, 97-б.).

Андай болсо, тез жана туура жазуу логикалык жактан ажырыгыс иш-аракет экен. Булар жазуу ишинин чен-өлчөмдөрүнүн чегинде кантип ишке ашырылышы тийиш? Тактап айтканда, 1-класстын окуучусу 1 минутада канча тамга же муун жаза алат? 2-класстын окуучусу? 3-4-класстын окуучусу?

Жатжазуу ишинин дидактикалык көлөмү жалпы класс үчүн туруктуу болсо, жазуу ылдамдыгы да, аны баалоо да өз алдынча туруктуу чен-өлчөмдү талап кылары талашсыз.

Тез жана туура жазуу ишмердиги жазууга үйрөтүү технологиясы менен да тыгыз байланыштуу.

Жазуу ишине көнүктүрүүдө жогоруда кеп кылып өткөн жети ыкманын ар биринин салымы зор, бирок 1-класстан тартып эле, баланы ритмдик ыкма менен жазууга машыктуруу алгылыктуу экендигин тажрыйбалуу кыргыз мугалимдери эчак эле жазып белгилешкен. (Ж.Энтериев, “Окуу жана таза жазуу”. Башталгыч класстын мугалимдери үчүн колдонмо, 1989).

Ал көп жылдык тажрыйбасында тамгаларды бирдей убакытта, бирдей темпте бири-бирине улаштырып, кошуп жазуу ритмдүү жазууга үйрөтүүнүн эң сонун шарты экендигин ырастаган. Мына ушунун өзүн жат жазуу ишинде эске алсак, адегенде 1-класстан тартып, тамгаларды туура жайгаштырып, улаштырып ритмдүү жазууга машыктыруу гана бара-бара тез, туура, таза жазууга, акырында «жазуу маданиятына» жетишүүгө алып бармакчы.

Ритмдик (такт менен) жазууга мугалим жетекчилик кылат да, оркестрдин дирижеру сымал, тамгаларды абада бири-бирине улаштырып, жалгаштырып бирдикте жазуу процессин башкарат. Окуучулар, мисалы, **алма** деген сөздү жазыша турган болсо, адегенде А тамгасынын иймектүү узун таякчасын ылдыйтан жогору карай сызып тартуу, андан дептердин жогорку сызыгына жеткен калемсапты төмөндү көздөй түз түшүрүп, бирок дагы да болсо, калемсапты дептер бетинен албастан үзгүлтүксүз, б.а. сызыкты үзбөстөн илмек түрүндөгү түйүндү жазуу аркылуу эки таякчаны бириктирүү, анан аны кийинки келе турган л тыбышынын иймек таякчасын көздөй буруу сыяктуу иш-аракет жалпы класс боюнча аткарылат.

Кайталап айткыбыз келет: мугалим дирижер сымал, калем таякчасы менен тамганын жазуу элементин абада жазып, жалпы класстын жазуу ишмердигин башкарат.

Мына ушундайча, бир убакытта, бирдей эле тамгаларды класс боюнча жалпы жазууга мугалимдин жетеги менен жетишүү гана **ар түрдүү даярдыгы**

бар окуучуларды бир нукта, бирдей ылдамдыкта тез, таза жана да тамгалардын аралыгын бирдей тартып жазууга калыптандыраары шексиз.

Ушул маселеге карата дагы да төмөндөгүдөй маанилүү бир методикалык ишти айта кетүү керек. Жогоруда белгилеп өткөндөй, даярдыгы ар түрдүү балдарды бирдей ылдамдыкта, туура, так, катасыз жаздырууга машыктырууда –жазылуучу ар бир тамганы, мунда, андан соң сөздү мугалимдин туура айтуусун, адегенде, туура үн чыгарып кайталап айтып жазууга көнүктүрүүнүн методикалык мааниси чоң. Анын натыйжасында, балдар туура, тез, таза жазууга жетишкен кезде, мугалим тарабынан айтылган тамга, муун жана сөздү үн чыгарбай, бирок ритмикалуу түрдө ичинен кайталап айтып жазуу ишине көнүктүрүлсө болот. Балким, жазууга үйрөтүүнүн бул ыкмасын «**сезимдүү жазуу**» ыкмасы деп атап алсак болчудай.

Окуучунун жазуу ылдамдыгын кантип өлчөөгө болот?

Ушул жерде эске алуучу бир маселе: түрдүү тамганын каллиграфиясына ылайык жазылыш ыгы жана жазылуу убакыты түрдүүчө болгонуна ылайык, бир тамганын, бир сөздүн, бир сүйлөмдүн жана бир бүтүн тексттин жазылуу ылдамдыгын, ошонун натыйжасында жатазуу үчүн тексттинин дидактикалык көлөмүн болжолдуу аныктоого неге болбосун?!

Мына ушундай максатта, Бишкек шаарындагы жана республиканын бир катар мектептеринде (№ 5 гимназия, Токтогул, Сузак, Базар-Коргон, Талас райондорунун мектептеринде) жүргүзгөн байкоолорубуздун жыйынтыгында окуучулардын жазуу ылдамдыгынын көрсөткүчтөрү орто эсеп менен орточо деңгээлде төмөндөгүдөй болгондугун белгилегим келет (**мында убакыт өлчөмү 1 мүнөт менен өлчөнөт**):

1-класс – 5-10 тамга (2 сөз);

2-класс – 15 тамга (3 сөз);

3-класс – 30 тамга (5 сөз)

4-класс – 40 тамга (8 сөз).

(Эскертүү: бул жерде 1-4-класстардагы жазуу ылдамдыгы тууралуу маалыматтар бирге берилип жатканы 1-класстын мугалими ушул эле классты келечекте 4-класска чейин окута турган болгон соң, баарын комплексте түшүнсүн деген ойду эске алдык)

Ушундан улам **жат жазуу ишинин узактыгы окуучунун жазуу ылдамдыгы жана дидактикалык тыным маселелери чечилип, андан дидактикалык көлөм аныкталары шексиз.** Анын үстүнө, окуучу тексти китептен көчүрүп отурган жери жок. Ошондой эле, жат жазуудагы мугалимдин тексти окуп берүү учурунда окуучулардын колун жана дене боюн эс алдыруу жана сөз арасында кеткен убакыттарды да эске алган жөндүү. Аны «**дидактикалык тыным**» деп атап алалы да, жатжазуу учурундагы бул

мыйзамченемдүү иш-аракеттерди төмөндөгү цифралар менен болжолдуу түшүндүрүүгө аракет кылып көрөлү.

Класс	Жазуу узактыгы (мүн.)	Жатжазуу тексти, көлөмү	Жазуу ылдамдыгы		Дидактикалык тыным (орточо)
			Тамга (орточо)	Сөз (орточо)	
I	10 мүн.	10-15 сөз	5-15	1-2	2,5 мүн
II	20 мүн.	25-45 сөз	20-27	3-4	6-7 мүн
III	25 мүн.	45-65 сөз	28-35	4-5	11 мүн
IV	30 мүн.	65-90 сөз	37-45	5-6	13, 52 мүн

Кезегинде, белгилүү дидакт Ю.К.Бабанский Россиянын Харьков шаарынын мектептериндеги окуучулардын жазуу ылдамдыгын арттыруу боюнча иштери тууралуу мындай деп жазган:

- Окуучуларга тез жазуунун мааниси, анын артыкчылыктуу жактары туурасында айтуу менен, ойдун маанисине жете түшүнүүгө, негизги ойду бөлүп билүүгө үйрөтүүгө болот, ошол эле учурда, жай жазган окуучу толкунданып, сөздөрдү калтырып, өзүн-өзү текшере билүүгө жетишпей калышат;

- төмөндөгүдөй типтеги тапшырмалар аткарылышы керек: бир мүнөттүн ичинде бирдей эле сөздөрдү мүмкүн болушунча тез жазууга машыгуу; белгилүү бир убакыттын ичинде жаттап алган ырдан мүмкүн болушунча көп сөздү жазууга жетишүү;

- төмөнкү класста эмгек сабагында манжалардын булчуңдарын өнүктүрүү үчүн пластилинден фигураларды жасоо;

- дене тарбия сабагында колдун муундары үчүн көнүгүүлөрдү аткаруу;

- үйдө өз алдынча убакытты өлчөп алып, текстти ылдам темпте көрүп жазууга жатыгуу;

- ар бир чейректин аягында тез жазуу боюнча машыгуулардын жыйынтыгын атайын таблица түзүп чыгарып туруу, аны менен окуучуну, классташтарын жана алардын ата-энелерин тааныштырып туруу (“Комплексный подход к воспитанию школьников”, - М. “Педагогика”, 1980, 38-б)

Жогоруда айтылгандай, сабакта окуучунун билимдерин, көндүмдөрүн жана машыгууларын арттырууда окуу техникасына калыптандыруу, окуу ылдамдыгын арттыруу, окуу маданиятын көтөрүү канчалык маанилүү болсо, жазуу техникасын да калыптандыруу, жазуу ылдамдыгын арттыруу, жазуу маданиятын көтөрүү дал ошондой эле маанилүү. Андыктан, жазуу ылдамдыгын арттыруу максатын көздөгөн атайын тапшырмалар берилип, иш-аракеттердин системасы окуу китептерде да эске алынуусу зарыл.

Ушул багытта төмөндөгүдөй мүнөздөгү проблемалуу суроолорду чечүүнү мугалим өз сабагын пландаштырганда жетекчиликке алса болот:

Мисалы, 1) Окуган тааныш сүйлөмдөрдөн (тексттен) 1 минута ичинде канча сөздү (тамганы) көчүрүп жазууга үлгүрүүгө болот?

2) Бейтааныш тексттен 1 минута ичинде канча сөздү (тамганы) көчүрүп жазууга болот?

3) Жаттаган ырдан 1 минутада канча сөздү (тамганы) жатка жазууга мүмкүн?

4) Мугалимдин айтып берүүсүндө окуучулар тааныш жана бейтааныш тексти жазууда 1 минутада канча сөз (тамга) жазууга жетишет?

5) Ошондой иш-аракеттер кийинки чейректерде, окуу жылынын аягында кандай натыйжа берет?

6) Китепти шар окуган, жай окуган, начар окуган окуучунун жазуу ылдамдыгы кандай болот?

7) Тез ойлонгон, жай ойлонгон баланын жазуу ылдамдыгы кандай болот?

Жалпы алганда:

–Окуучу өзү китептен көчүрүп жазгандагы жазуу ылдамдыгы кандай?

–Айтып берген текстти жазгандагы ылдамдыгы кандай?

–Жаттаган текстин жазгандагы ылдамдыгы кандай?

–Тааныш текстти жазгандагы ылдамдыгы кандай?

–Бейтааныш текстти жазгандагы ылдамдыгычы?..

Мындай илимий-методикалык иш-аракеттер ырааттуу жүргүзүлүп, ар бир чейрек арасында таблица менен көрсөтмөлүү жыйынтыгы чыгарылып турса, баланын ал көрсөткүчтөрү ата-энелерине да билгизилип, үйдө да мындай иш-аракеттер баланын өз алдынча же ата-энеси менен бирге аткарылып турса, сөзсүз жакшы натыйжага ээ болууга болот.

Мунун өзү баланын жазуу техникасын өстүрүүгө, жазуу маданиятына көнүктүрүүгө, өзүн-өзү текшерүүгө, өз катасын өзүнө таптыруу аркылуу өзүн-өзү өстүрүүгө багыт аларын да түшүндүрүү натыйжа берери шексиз.

Жазуу маданиятынын адам турмушундагы пайдасы тууралуу окуучуларга түшүндүрүү

Окуучулардын жазуу маданиятын көтөрүү үчүн мугалим анын адам турмушундагы мааниси кандай экендиги жөнүндөгү макал-лакап, уламыш-жомокторду айтып берүүсүдө ашыктык кылбайт.

Мисалы, аны “**Манжалары жок чебер жазгыч**” деп аталган бир жомоктун мисалында көрөлү.

Илгери-илгери кооз, сулуу жазуу боюнча атагы алыска кеткен Теңиз аттуу бир адам болуптур. Аны падыша алтын сарайына чакыртып алат да, мечиттерине, чайканаларына, түрдүү мунараларына кооз-кооз сүрөттөрдү

тарттырат, сулуу кылып жазууларды жаздырат. Падыша ал үчүн Теңизге көп маяна берип, өзүнөн алыс кетирбейт, башка эч кимге кызмат кылдырбайт. Андан башка бардык сирјтчи жана жазгычтарды кызматтан бошотот. Теңиздин жазган ажайып жазуулары жана керемет сүрөттөрү менен бул падышанын да атагы, даңзасы артат.

Мындай абал Тезизден башка сүрөтчүлөр менен жазгычтардын көчөдөжумушсуз калышына алып келет. Алар бул үчүн нааразы болушуп, айрымдары намысына чыдабай, Теңизди жок кылууну ойлошот. Бир күнү алар каракчыларды жалдап, Теңиздин “көзүн тазалоого” жумушашат. Бирок, ушунчалык чебер сүрөтчүнү, устат жазгычты јөлтүрүүгө колдору барбайт да, каракчылар анын эки колунун тең манжаларын бүтүндөй кесип салышат. Манжаларынан ажыраган бул мунжуну падыша көрөт да, “эми мындан ары сенин керегиң болбой калды” деп сарайынан чыгарып тааштайт. Мунжуга айланган кечээки дңсазалуу Теңиз эми эмне кыларын билбейт, үй - бүлөсүн кантип багуунун жолун таппай, шаар ичинде касгып калат.

Сүрөтчүлүк менен жазгычтыктан башка эч нерсе колунан келбей турганына, ансыз ал бир өзүм нан да таба албастыгына көзү жетет. Ал ошондо, кантсе да, баягыдай чебер жазууга манжасы жок каруу жилигин күндөрүнүн аракетин жасайт. Калемин каруу жилигине байлатып алып, жазууга күнүгө баштайт. Адегенде кайра баягыдай кооз жазуудан калдым деп, кайгырып көзүнөн жашын көлдөтөт. Бирок бар күчү менен эркин жумшап, каруу жилигине тасып байлаган калем менен жазууга чындап машыгат. Күшүрүп кылган аракетин текке кетпейт. Жазган жазуулары, тарткан сүрөттөрү мурдагыдан да кооз болуп чыга келет.

Теңиз, качан, өзүн - өзү ишенгенде, баягыдан да кооз тамгаларды күшүрү тизип кат жазат падышага. Падыша ушунчалык кооз тамгалар менен жазылган катты тас кала окуйт да, бул жазгычтын тезинен өзүнө келүүсүн өтүнүп, жигиттерин жөнөтөт.

Көп өтпөй эле, падышанын алдына манжалары жок, каруу жилигине калем байланган баягы өзүнүн жазгычы алынып келет. Падышы аны көрүп, чеберчилигине башын ийип, Тңсизди кайрадан өз сарайына кызматка алат. Анын манжаларын кестирген ичи арам сүрөтчүлөр менен жазгычтарды орго салдырат. Тезиз мурдагыдан да кооз сүрөттөрдү тартып, кооздоп жазып, “манжасы жок чебер жазгыч” катары даңзасы мурдагыдан да артыптыр...

Мугалим бул уламышты айтып берген соң:

- 1) Көрдүнөрдү, балдар, кооз, таза сулуу, чебер жазуунун адам үчүн кандай пайдасы бар экен?
- 2) Теңиз ал үчүн кандай аракеттерди жасаптыр?
- 3) Силер өз кол жазмаңарды кооз, сулуу, катасыз жана таза деп ойлойсуңарбы?

4) Теңиздей кооз, сулуу жазуу үчүн силер кандай аракет жасай алар элеңер? – деген сыяктуу ***проблемалуу жагдайларда интерактивдүү аңгемелеүүлөрдү жүргүзүү да болот.***

Демек, окуучунун жазуу маданиятын калыптандырууга, жогоруда айтылгандар сыяктуу, уюштуруу мүнөзүндөгү жана илимий-методикалык жумуштар мугалимдин күндөлүк аткарылуучу иш-аракеттеринин негизгилеринен болуп калганда гана жетишүүгө болот.